

Jerzy Maik

Ośrodek Badań nad Dawnymi Technologiami
IAE PAN w Łodzi

IAE PAN Centre for Research
on Ancient Technologies in Łódź

Ośrodek Badań nad Dawnymi Technologiami Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Łodzi wywodzi się z Oddziału Łódzkiego IAE PAN. Jest on kontynuatorem Zakładu Archeologii Polski Środkowej IHKM PAN powstałego w 1953 r. z pracowni łódzkich Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego: Kierownictwa Prac Wykopaliskowych w Gdańsku, Kierownictwa Prac Wykopaliskowych w Łęczycy i Kierownictwa Prac Wykopaliskowych w Lutomiersku. Kierował nim początkowo profesor Konrad Jażdżewski, a następnie profesorowie Andrzej Nadolski, Tadeusz Poklewski, a od 2001 r. Jerzy Maik.

Po zakończeniu prac związanych z Millenium zajmowano się w ówczesnym Zakładzie głównie badaniami nad kulturą materialną wczesnośredniowiecznej Polski. Rozpoczęto też we współpracy z École des hautes études en sciences sociales badania francuskich średnio-wiecznych wsi zaginionych. Natomiast w początkach lat dziewięćdziesiątych XX w. prowadzono badania archeologiczne we Francji, początkowo we współpracy z Centre d'Archéologie Médiévale de Strasbourg, później samodzielnie.

Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w. ukształtowały się trzy większe zespoły badawcze. Pierwszy, kierowany przez A. Nadolskiego, zajął się historią dawnego uzbrojenia, drugi, pod kierunkiem T. Poklewskiego, dziejami architektury murowanej, trzeci zaś, z profesorem Andrzejem Abramowiczem na czele, historią polskiej archeologii.

Ponadto prowadzono badania nad koczownikami Wielkiego Stepu, numizmatyką antyczną i archeologią Pontu, kaflami i cegłą jako materiałem budowlanym w średniowieczu i w czasach nowożytnych, włókiennictwem w pradziejach i w średniowieczu. Badano także cmentarze polskich oficerów zamordowanych na Wschodzie.

Do najważniejszych wykopalisk prowadzonych przez Ośrodek należą: Tum pod Łęczycą (grodzisko, kolegiata – VIII-XIV w.), Gdańsk (miasto – X-XIII w.), Lutomiersk koło Łodzi (cmentarzysko – XI w.), Bolesławiec koło Wieruszowa (zamek – XIV-XVIII w.), Kalisz (zamek i miasto – XIV-XVIII w.), Dracy w Burgundii (wieś – XIII-XV w.), Lubieszewo koło Nowego Dworu Gdańskiego (pole bitwy z 1576 r.), Grunwald (pole bitwy z 1410 r.), Petit-Koenigsbourg w Alzacji (zamek XIII-XV w.), Dąbrówno koło Ostródy (miasto XIV-XX w.), Katyń (cmentarz polskich oficerów – 1940 r.).

Od 1995 r. Ośrodek prowadził archeologiczne badania ratownicze na wielkich inwestycjach (gazociąg JAMAŁ, Kopalnia Węgla Brunatnego – Bełchatów, autostrady A1 i A2). Do najciekawszych stanowisk należą: Chrzastów Folwarczny, pow. Zgierz (wielokulturowa osada – epoka brązu-okres rzymski), Pomorzany, pow. Kutno (folwark – XIV-XVIII w.) oraz

poprzednia strona / previous page:

*Tkanina wełniana z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Odrach, pow. Chojnice
Woolen textile from a cemetery of the Wielbark Culture in Odry, Chojnice district*

(Fot./Photo K. Karpińska)

Pomorzanki, pow. Gostynin (grodzisko stożkowate – XIV w., wieś – XIV-XVIII w.).

W ostatnich latach w Ośrodku ukształtowały się dwa zespoły badawcze i na ich podstawie, w związku z reformą Instytutu, powołano Zespół Badań Dawnego Uzbrojenia (pod kierunkiem Witolda Świętosławskiego) oraz Zespół Badań nad Dawnym Włókiennictwem (pod kierunkiem Jerzego Maika).

Pierwszy prowadzi studia pod hasłem „Broń zwierciadłem epoki”. To wszechstronne badania nad dawnym uzbrojeniem, odchodzące od formalno-chronologicznych akcentów, dominujących w dotychczasowym bronioznawstwie. Wynika to z przekonania, że dawne, a szczególnie średniowieczne uzbrojenie można traktować jako swego rodzaju pryzmat, który pozwala oceniać różnorodne aspekty społeczne. Dlatego też zainteresowania badaczy skupiają się na problematyce związanej z organizacyjno-technologicznymi kwestiami wytwarzania militariów, z aspektami różnorodności dawnego oręża, poświadczającymi wielokierunkowość wpływów i oddziaływań, a także broni jako symbolu rangi społecznej właścicieli.

Zespół Badań nad Dawnym Włókiennictwem zajmuje się szeroko rozumianym włókiennictwem w średniowiecznej i nowożytnej Polsce. Realizowane są studia nad tekstyliami w uzbrojeniu wojsk polskich i krzyżackich w XIV i XV w., strojem w średniowiecznym Elblągu, tkaninami w zamożnym domu mieszczańskim w XVII i XVIII w. oraz konfrontacją XVIII-wiecznych podręczników włókienniczych i tkanin wykopaliskowych.

W ośrodku działa też Zespół Archeologicznych Badań Ratowniczych pod kierunkiem T. Poklewskiego, który wziął w latach 2008-2010 udział w badaniach na kujawskim odcinku autostrady A1. Zbadano tam serię stanowisk: Wieniec, st. 10 i 11 oraz Dubielewo, st. 10 i 11 (obydwie, gm. Brześć Kujawski), Kruszyn, st. 11 i 14, Kruszyn, st. 6, Ludwinowo, st. 4, (wszystkie gm. Włocławek). Na stanowiskach tych stwierdzono pozostałości osadnictwa od neolitu po epokę żelaza.

W tym samym czasie badano też stanowiska na trasie autostrady A2: Wrzeczko, st. 1 (gm. Łyszkowice), Zajrzew, st. 1 (gm. Dmosin), Bolimów, st. 9-9A (gm. Bolimów), Piaski, st. 1 i 2 (gm. Nieborów). Były na nich pozostałości osadnictwa kultury trzcinieckiej, łużyckiej, pomorskiej i przeworskiej.

Obecnie przygotowuje się publikacje wyników prowadzonych wcześniej badań, wśród których najciekawsze wydają się te dotyczące zespołu osadniczego ze średniowiecza i czasów nowożytnych w Pomorzanach, pow. Kutno (folwark) i Pomorzankach pow. Gostynin (grodzisko stożkowate i wieś).

Łódzki ośrodek IAE wydaje we współpracy z Oddziałem Łódzkim PAN czasopismo drukowane w językach kongresowych „Fasciculi Archaeologiae Historicae”, do tej pory ukazało się 25 tomów. Ośrodek jest organizatorem cyklicznego Międzynarodowego Kolokwium Bronioznawczego.

*Hafty z preteksty ornatu z archikolegiaty łęczyckiej w Tumie, pow. łęczycki, XV w.
Chasuble embroidery from the Łęczyca archicollegiate in Tum, Łęczyca district, 15th century
(Fot./Photo M. Cybulska)*

Ośrodek Badań nad Dawnymi Technologiami
Instytutu Archeologii i Etnologii
Polskiej Akademii Nauk
Centre for Research on Ancient Technologies
Institute of Archaeology and Ethnology
Polish Academy of Sciences

ul. Tylna 1, 90-364 Łódź
tel./fax: (+48) 42 684 61 96
www.iaepan.edu.pl
e-mail: archo@cbmm.lodz.pl

Zespół / Staff

Kierownik / Head

dr hab. Jerzy Maik, prof. nadzw. IAE PAN

Zastępca / Deputy Head

dr Piotr Strzyż

Pracownicy naukowcy / Research team

mgr Łukasz Antosik

dr Tomasz Kurasiński

mgr Anna Rybarczyk

mgr Kalina Skóra

mgr Joanna Słomska

dr hab. Witold Świątosławski, prof. nadzw. IAE PAN

mgr Emilia Wtorkiewicz-Marosik

Zespół Archeologicznych Badań Ratowniczych

Archaeological Rescue Excavation Unit

Kierownik / Head

prof. dr hab. Tadeusz Poklewski

Krystyna Karpińska

dr Maria Żemigąła

Pracownik administracji i obsługi / Administration and service staff

Ewa Denys

The Centre for Research on Ancient Technologies in Łódź derives from a branch of the PAN Institute of Archaeology and Ethnology, which continued in the wake of the Department of the Archaeology of Central Poland IHKM PAN, established in 1953 from a combination of existing archaeological units in Łódź: Management of Research on the Origins of the Polish State in Łódź and separate management units for excavations in Gdańsk, Łęczyca and Lutomiersk. It was initially headed by Prof. Konrad Jażdżewski and then by Professors Andrzej Nadolski, Tadeusz Poklewski and from 2001 by Jerzy Maik.

Once the Millennium Project was officially closed, the Department engaged mainly in research on the material culture of early medieval Poland. In cooperation with the *École des hautes études en sciences sociales*, work was undertaken on lost French medieval villages. In the early 1990s, archaeological excavations were conducted in France, initially in association with the *Centre d'Archéologie Médiévale de Strasbourg* and later independently.

At the end of the 1960s and in the early 1970s three larger research units emerged. The first, headed by A. Nadolski, focused on the history of ancient weaponry, the second under T. Poklewski studied masonry architecture and the third, directed by Prof. A. Abramowicz, researched the history of Polish archaeology.

Research was conducted also on the nomads of the Great Steppe, ancient numismatics and Pontic archaeology, tiles and bricks as building material in the Middle and Modern Ages, the textile production in prehistoric and medieval times. Cemeteries of Polish officers murdered in the Eastern borderlands was another issue undertaken in Łódź.

The most important excavations carried out by the Centre include: Tum near Łęczyca (fortified settlement, collegiate church – 8th-14th century), Gdańsk (town – 10th-13th century), Lutomiersk, Sieradz district (cemetery – 11th century), Bolesławiec, Wieruszów district (castle – 14th-18th century), Kalisz (castle and town – 14th-18th century), Dracy in Burgundy (village – 13th-15th century), Lubieszewo, Nowy Dwór Gdański district (battlefield from 1576), Grunwald (battlefield from 1410), Petit-Koenigsbourg in Alsatia (castle – 13th-15th century), Dąbrówno, Ostróda district (town – 14th-20th century), Katyń (cemetery of Polish officers in Russia, from 1940).

From 1995 the centre conducted archaeological rescue research under large building investment projects (JAMAL pipeline, Bełchatów Brown Coal Mine, A1 and A2 Highways). The most interesting sites which should be mentioned are: Chrzastów Folwarczny, Zgierz district (multicultural settlement – Bronze Age through Roman period), Pomorzany, Kutno district (grange – 14th-18th century) and Pomorzanki, Gostynin district (conical fortified town – 14th century, village – 14th-8th century).

Kafel z wyobrażeniem zamku z Bolesławca nad Prosną, pow. wieruszowski, XV w.

Tile with an image of the castle in Bolesławiec on the Proсна river, Wieruszów district, 15th century

(Fot./Photo K. Karpińska)

The two research units formed in the Centre in recent years created the basis for establishing in 2011, as part of the IAE PAN structural reorganization, the Ancient Weaponry Research Unit (headed by Witold Świątosławski) and the Ancient Textile Production Research Unit (headed by J. Maik).

“Weapons as a reflection of the epoch” is a study program run by the Ancient Weaponry Research Unit aimed at a comprehensive investigation of ancient weaponry. This moves the research away from the traditional focus on formal-chronological studies and derives from the conviction that ancient weaponry, especially medieval, can be treated as a mirror for observing diverse social aspects. Therefore, the unit is concentrated on issues related to organizational and technological aspects of producing militaria, the diversity of ancient weaponry as attestations of multi-directional influences and impact, as well as weapons as a symbol of the owners’ social rank.

The Ancient Textile Production Research Unit is engaged in studies of broadly understood textile making in medieval and modern Poland. Research includes textiles used by Polish and Teutonic Knights in the 14th and 15th centuries, dress in medieval Elbląg, textiles present in wealthy burghers’ houses in the 17th and 18th centuries, and comparative studies of 18th century textile textbooks and textiles from archaeological excavations.

The Centre also includes a Rescue Excavation Unit headed by T. Poklewski, which participated in excavating the Kujawy section of the A1 Highway in 2008-2010. Among the sites that were explored one should list: Wieniec, sites 10 and 11 (Brześć Kujawski commune), Dubielewo, sites 10 and 11 (Brześć Kujawski commune), Kruszyn, sites 11 and 14, Kruszynek, site 6, Ludwinowo, site 4 (all of them Włocławek commune). Occupation from the Neolithic through the Iron Age was recorded on these sites.

Lufa ręcznej broni palnej z zamku w Kaliszu, XIV w.
Barrel of a hand-held firearm from the castle in Kalisz, 14th century
(Fot./Photo P. Strzyż)

Sites on the A2 Highway line were also investigated during the same period of time. These included: Wrzeczko, site 1 (Łyszkowice commune), Zajrzew, site 1 (Dmosin commune), Bolimów, sites 9-9A (Bolimów commune), Piaski, sites 1 and 2 (Nieborów commune). Remains of Trzciniec, Lusatian, Pomeranian and Przeworsk Cultures were uncovered on these sites.

Currently work is progressing on preparing a publication of the results of excavations carried out by the Centre in the past. Of particular interest are the medieval and modern complexes in Pomorzany, Kutno district (grange) and Pomorzanki, Gostynin district (conical stronghold and village).

The Centre currently publishes the periodical "Fasciculi Archaeologiae Historicae" in cooperation with the Łódź branch of the Polish Academy of Sciences; 25 volumes have been issued to date. The Centre is the organizer of a cyclical International Weapon Studies Colloquium.

Kord z Pomorzanek, pow. gostyniński, XIV-XV w.

Falchion from Pomorzanki, Gostynin district, 14th-15th century

(Fot./Photo J. Słomska)

Topór z cmentarzyska w Lubieniu, pow. piotrkowski, XI-XII w.
Axe from a cemetery in Lubień, Piotrków district, 11th-12th century

(Fot./Photo J. Słomska)

